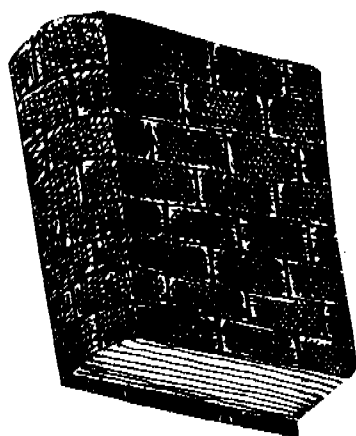

ابزار و روش تهیه کتاب در کتابخانه‌ها

علیرضا بهمن آبادی

گزينش کتاب را یکی از ارکان اساسی کتابخانه بر شمرده‌اند. در واقع کتابخانه فعال قائم به مجموعه سازی صحیح و انتخاب بجاست. شاید بتوان گفت یکی از دلایل تبدیل شدن بسیاری از کتابخانه‌های کشور ما به انبار کتاب در نتیجه انتخاب غلط است. بر خلاف تصور عده‌ای منظور از انتخاب فقط کنار گذاشتن کتابهای بد و نامناسب از لحاظ محتوا نیست بلکه تناسب هر کتاب با مجموعه و نیز در نظر گرفتن تعادل در موضوعاتی که مربوط به مجموعه کتابخانه نیست، در حیطه کار انتخاب قرار می‌گیرد و از سیاست‌ها و اصول آنست. در واقع يك بعد کار انتخاب، سیاست‌ها و خط‌مشی کتابخانه است و بعد دیگر فزونی انتشارات و حجم فراوان موضوعات و عناوین چاپ شده. همچنین انتخاب درست، به اقتصاد کتابخانه، از لحاظ صرفه‌جویی در بودجه و به مصرف رساندن صحیح آن، کمک شایانی می‌کند. کار انتخاب مبتنی بر در اختیار داشتن ابزاری است و شناخت و کاربرد این ابزار از جمله دانستنی‌های هر کتابدار. شناخت اینکه چه منابعی مواد کتابخانه‌ای را معرفی و شناسائی می‌کنند و خصوصیت‌های هر يك از این منابع چیست.

ابزار انتخاب کار انتخاب را تسهیل می‌کنند و از آنجا که ماده خام مورد استفاده کتابخانه‌ها را، ناشرین فراهم می‌کنند، این ابزار را می‌توان به منزله پلی دانست که ارتباط مستمر میان کتابخانه و ناشر را فراهم می‌آورند و نیز باعث تسریع در امر اطلاع از منابع جدید انتشار می‌گردند. از طرفی استفاده از این ابزار فرصتی مناسب را برای انتخاب آگاهانه‌تر و مفیدتر به حال مجموعه فراهم می‌کنند.

تعاریفی که تا بحال از این ابزار شده که البته بیشتر به نام بردن و دسته‌بندی کردن آنها می‌ماند تا تعریف و شناسائی، عبارتست از «... این ابزار شامل انواع کتابشناسی‌ها مجلات تخصصی که بخش معرفی کتاب داشته باشند و فهرست‌های ناشران است.»^۱ و در جای دیگر «... معمول‌ترین روش انتخاب به طور انفرادی و استفاده از منابع کتابشناسی است. منابع کتابشناسی عبارتست از فهرست‌های کتابخانه‌ها و فهرست مواد تازه کتابخانه‌ها، کتابنامه‌های معتبر و کتابنامه‌های موضوعی، منابع تجارتي نظیر فهرست ناشران، آگهی‌ها، کتابگزاریه‌های انواع نشریات علمی، نشریات تخصصی، کتابگزاریه‌های نقل قولها و ارجاعهائی که در يك مقاله یا يك کتاب از کتاب معینی شده باشد...»^۲

۱. نوش آفرین انصاری (محرث). مجموعه مقالات درباره کتاب و کتابداری. (تهران: توس، ۱۳۵۴). ص. ۵۲.

۲. علی سینایی، مسعوده توفیق، انتخاب کتاب، راهنمای کتابداران و کتابخانه‌ها. (تهران: مرکز مدارک علمی، ۱۳۵۵، ص. ۶۳).

البته انتخاب و بالطبع ابزار آن فقط به کتاب محدود نمی‌شود، بلکه با توجه به پیشرفت کتابخانه‌ها و تحول نگرش نسبت به این نهاد باعث شده که علاوه بر منابع مکتوب (کتابها و نشریات و...)، منابع غیر مکتوب نیز در کتابخانه‌ها جای گیرد و طبیعتاً آگاهی به وجود این منابع و اطلاع یافتن از خصوصیات و کیفیت آنها و نهایتاً تصمیم برای انتخابشان، نیاز به ابزار انتخاب مواد غیر مکتوب را فزونی می‌بخشد.

مانند هر کار دیگری ارزش و اهمیت چنین ابزاری در کشورهای پیشرفته شناخته شده و استفاده منظم و سیستماتیک از آنها دلیلی بر این مدعاست. لکن در کشور ما، شاید بتوان گفت که متأسفانه، هنوز نه کتابخانه‌ها و نه ناشران و نه مسئولین ذیربط بر سر اهمیت وجود چنین ابزاری و کلاً چنین سیستمی توافق حاصل کرده‌اند و کوششهایی هم که در این زمینه به صورت مختلف انجام گرفته یا پس از مدت کوتاهی از بین رفته و یا با حضور کمرنگ خود، عملاً کارائی خود را از دست داده است.

در باب «ابزار انتخاب فارسی» تا آنجا که منابع موجود نشان می‌دهد مستقلاً کاری انجام نگرفته است. برای آگاهی از اینکه در حال حاضر برای استفاده کتابخانه‌ها به زبان فارسی چه نوع ابزاری وجود دارند و میزان کاربردشان تا چه حد است و مشکلات استفاده از آنها در چیست و دیگر مسائل حاشیه‌ای، تصمیم به انجام تحقیقی گرفته شد. برای اینکار پرسشنامه‌ای در ۳ صفحه تنظیم و به ۵۹ کتابخانه مختلف، در تهران و شهرستانها فرستاده شد که از آن میان ۲۱ کتابخانه پرسشنامه‌ها را در موعد مقرر عودت دادند.^۳ ذیلاً ضمن معرفی ابزار موجود، نتایجی را هم که به دست آمده در ۳ بخش «ابزار انتخاب کتاب»، «ابزار انتخاب مجلات و نشریات»، «ابزار انتخاب مواد دیداری شنیداری»، بررسی می‌کنیم. قبلاً ناگزیر از ذکر دو نکته هستیم:

اول: تعریفی که از ابزار انتخاب در این تحقیق مد نظر است عبارتست از «هر نوع راه یا وسیله‌ای که بتوان توسط آن از مواد جدید الانتشار (مکتوب و غیر مکتوب) اطلاع یافته و با توجه به خط مشی مکتوب کتابخانه آنها را انتخاب و خریداری کرد.»

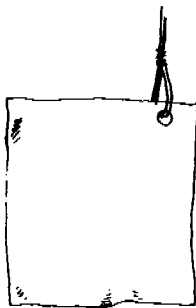
دوم: اینکه دو نوع از کتابخانه‌های مهم کشور کار انتخاب خود را بطور متمرکز انجام می‌دهند. این کتابخانه‌ها یکی کتابخانه‌های عمومی هستند که عمدتاً وابسته به وزارت ارشادند، بنابراین خود این وزارتخانه هر از گاهی کتاب‌هایی را که صلاح می‌داند برای این کتابخانه‌ها ارسال می‌کند. نوع دوم، کتابخانه‌های کودکان و نوجوانان وابسته به کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان است. این نوع کتابخانه‌ها مستقلاً کار انتخاب و خرید را انجام نمی‌دهند. بلکه گروهی بنام «کمیته بررسی و انتخاب کتاب» شامل سه گروه «فرهنگ و ادب»، «معارف اسلامی»، «علوم و فنون» هستند در سازمان مرکزی کانون این کار را انجام می‌دهند.^۴ البته هر دو نوع کتابخانه از پیشنهادات کتابداران کتابخانه و جامعه استفاده کننده نیز بی‌نصیب نمی‌مانند. با توجه به مراتب فوق پرسشنامه‌ای برای، این کتابخانه‌ها ارسال نگردید.

الف: ابزار انتخاب کتب فارسی: این ابزار را می‌توان به سه دسته کلی تقسیم کرد:

I. کتابشناسی‌ها، فهرست‌ها، راهنماها: در این دسته منابع زیر قابل اشاره

هستند:

۱. کاتالوگ ناشران: ناشران هر از گاهی، به مناسبتی، فهرستی از کتب جدید یا کتبی را که طی زمان مشخصی منتشر کرده‌اند را در مجموعه‌ای کوچک چاپ می‌کنند. غالباً این

۳. علوم بازگشت جواب پرسشنامه‌ها عمدتاً به علت مسائل اداری و کاغذ بازرهای معمول عدم همکاری بعضی از مسئولین کتابخانه‌ها و بالاخره تعویض و تغییر بعضی از آدرسهاست.

۴. علاوه‌مندان برای کسب اطلاعات بیشتر می‌توانند بمقاله زیر رجوع کنند:

«چگونگی انتخاب کتاب برای کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.» پوش. شماره ۲ (تابستان و پاییز ۶۸) ص. ۱۲۹.

مجموعه‌ها در محل خود ناشر یا نمایشگاه‌های کتاب در دسترس علاقه‌مندان قرار می‌گیرد. در اختیار داشتن این مجموعه‌ها راه بسیار خوبی برای انتخاب کتب مورد نظر است. البته باید توجه داشت، زمانی که کتب این فهرست‌ها به صورت توضیحی معرفی می‌گردد، بیشتر جنبه تجاری و نقاط قوت کتاب مورد تأکید قرار می‌گیرد و نقاط ضعف و اشکالات از نظر دور می‌ماند، در حال حاضر بحران کاغذ ناشران را وادار به عدم نشر چنین مجموعه‌هایی می‌کند. نیز این فهرست‌ها با فاصله زمانی مشخصی چاپ نمی‌شود که با این ترتیب سرعت اطلاع از کتب جدید يك ناشر کاهش می‌یابد. به‌رحال همانطور که جدول شماره ۱- الف نشان می‌دهد این وسیله بالاترین کارایی را در کتابخانه‌ها دارد و توسط ۱۷ کتابخانه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۲. کتابشناسی ملی ایران: کتابشناسی ملی بنا به تعریف نوعی از کتابشناسی است که حاوی کتب منتشر شده در یکسال بدون وجود محدودیت موضوعی است. شکل جدید کتابشناسی ملی ایران که از سال ۱۳۶۲ به بعد انتشار یافته در برگیرنده کتب و جزواتی است که اطلاعات مربوط به کتابها در حد توصیفی و تحلیلی، و اطلاعات مربوط به جزوات در حد توصیفی آمده است. همانطور که در مقدمه این کتابشناسی‌ها ذکر شده مواد سمعی و بصری به لحاظ عدم وابسته بودن به قانون واسپاری ملی و نیز مجله‌ها و نشریات که نوع دیگری از مواد هستند در این کتابشناسی وارد نمی‌شوند. از آنجا که کتابخانه‌ها می‌توانند از این کتابشناسی برای کار فهرست‌نویسی نیز، استفاده کنند، میزان استقبال از آن بعنوان يك وسیله انتخاب هم در حد نسبتاً بالائی است. همانطور که ردیف دوم جدول شماره ۱- الف نشان می‌دهد ۷ کتابخانه از این کتابشناسی به عنوان ابزار انتخاب استفاده می‌کنند. البته باید در نظر داشت، عدم انتشار مرتب و روزآمد نبودن این کتابشناسی و نیز محدود شدن مواد مندرج در آن به کتاب و جزوه (و تازه آنها نه کلیه کتب منتشر شده در یکسال) مشکلاتی است که در راه استفاده از آن وجود دارد.

۳. کتابنامه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی: «کتابنامه» در واقع فهرست کتب منتشره يك ماهه کشور است. نحوه معرفی کتب در متن بصورت رده‌بندی دهمی دیویی بوده و اطلاعات داده شده برای هر کتاب شامل مشخصات توصیفی آن (عنوان، نویسنده، ناشر، نوبت چاپ، تعداد صفحات، اندازه، قیمت، تیراژ) است. در انتهای هر فهرست نمایه‌ای از اشخاص و ناشران به چشم می‌خورد و نیز دارای جداولی است که وضعیت انتشار کشور را از لحاظ عناوین و تیراژ به تفکیک نوبت چاپ و موضوع و تالیف و ترجمه و کتب چاپ استان و شهرستان را مشخص می‌کند. این کتابنامه در شماره‌های قبلی خود، یکی از اهداف ۶ گانه خویش را «کمک به کتابخانه‌ها در انتخاب و خرید کتاب»، ذکر نموده است.^۵ به لحاظ اینکه وزارت ارشاد از کتب منتشره داخل کشور (به استثنای انتشارات دولتی) چند نسخه‌ای را قانوناً دریافت می‌کند، شاید این کتابنامه یکی از کاملترین فهرست‌هایی باشد که در این زمینه منتشر می‌گردد. از نقائصی که بر این فهرست مترتب است و بعضی از کتابخانه‌های مورد تحقیق به آن اشاره نموده‌اند، ذکر نشدن انتشارات دولتی در آن است. مشکل دومی که با توجه به بحران کاغذ، دامنگیر این فهرست شده است، همان بلیه‌ای است که غالباً بر کارهای اینچنین نازل می‌گردد یعنی روز آمد نبودن. بطوری که آخرین شماره در دسترس در بهار ۱۳۶۹، شماره‌های ۵۴- ۵۲ (زمستان ۶۷) می‌باشد. به‌رحال این وسیله رده سوم را بخود اختصاص داده است و بطوری که ملاحظه می‌شود، ۶ کتابخانه از آن استفاده می‌کنند.

۵. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، اداره کل مطبوعات و نشریات. کتابنامه فهرست کتب منتشره خرداد - تیر ۱۳۶۴. (تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۶۴)، مقدمه.

شاید یکی از علل کم استفاده شدن آنرا بتوان روز آمد نبودن و نیز تاحدی قیمت بالای آن ذکر کرد.

۴. فهرست کتابهای مناسب برای کودکان و نوجوانان: گروه کتاب و کتابخانه معاونت پرورشی آموزش و پرورش استان تهران تا بحال يك مجموعه ۳ جلدی تحت عنوان فوق منتشر کرده است. معیارهای گزینش کتب این فهرست در مقدمه آنها آمده است. مخاطبین اصلی این فهرست، مربیان تربیتی وزارت آموزش و پرورش هستند، لیکن کتابخانه‌های دیگری هم که به نحوی به این فهرست دست یافته‌اند، از آن استفاده کرده‌اند. در تحقیق حاضر مطابق جدول ۳، کتابخانه این وسیله را جزء ابزار انتخاب خود قرار داده‌اند. نکات قابل ذکر راجع به این فهرست عبارتست از اینکه اولاً مانند اکثر ابزار دیگر روزآمد نیست (جلد دوم این مجموعه حدوداً مربوط به سال ۱۳۶۶ می باشد و جلد سوم در اردیبهشت ماه ۱۳۶۹ منتشر شده است). ثانیاً در تیراژ وسیعتری منتشر نگردیده است. به همین دلیل احتمالاً بسیاری از علاقه‌مندان و نیز کتابخانه‌های کودکان و حتی کتابخانه‌های آموزشی سراسر کشور به آن دسترسی پیدا نکرده‌اند (تیراژ این مجموعه حدوداً بیست هزار نسخه است). نکته سوم اینست که اطلاعات کتابشناختی این فهرست و نیز راههای یازیبی برای هر کتاب کامل نیست، بطوری که اطلاعات داده شده تنها در حد عنوان کتاب، نویسنده و مترجم، ناشر و گروه سنی است که به صورت الفبایی عنوان این کتاب مرتب شده‌اند. البته در جلد سوم این مجموعه خلاصه‌ای از کتب و نیز پیامهای آن به چشم می‌خورد.

۵. تازه‌های کتابخانه: بعضی از کتابخانه‌ها، آخرین شماره‌های مجلات رسیده به آن کتابخانه را، یا تازه‌ترین کتابهای خریداری شده و یا جدیدترین موادی را که در مجموعه وارد شده را در يك فاصله زمانی مشخص به شکلی خاص، در مجموعه‌ای جداگانه ذکر می‌کنند و پس از تکثیر در نسخه‌های محدود، آنرا در اختیار کتابخانه‌های متقاضی قرار می‌دهند و احیاناً تازه‌های کتابخانه‌های دیگر را متقابلاً دریافت می‌کنند. حسن تازه‌های کتابخانه در اینست که موادی که در فهرستهای معمولی و تجاری چاپ نمی‌شود، از قبیل انتشارات دولتی، پایان نامه‌ها، و... در آنها درج می‌شود و از این نظر به کتابخانه‌هایی که تکیه‌شان بیشتر روی اینگونه مواد است، مدد فراوان می‌رسانند. از این وسیله در ۲ کتابخانه استفاده شده است.

۶. کتابهای مناسب برای کودکان و نوجوانان: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان تا بحال از این مجموعه ۳ جلد را منتشر کرده است در سومین جلد این مجموعه ۷۱۱ عنوان کتاب از ناشران مختلف معرفی شده که شامل کتابهای معرفی شده در دو جلد قبل نیز می‌شود. اطلاعات ارائه شده برای هر کتاب شامل عنوان کتاب، نام نویسنده نام مترجم، محل نشر، ناشر، تاریخ نشر، شماره طبقه‌بندی دیویی، درجه قبولی (از نظر بررسان کانون) و ذکر گروه سنی است. تنظیم متن براساس الفبایی عنوان کتب بوده و در انتها سه فهرست شامل «فهرست راهنمای گروههای سنی»، «فهرست الفبایی نام نویسندگان، سرایندگان، مؤلفان و مترجمان»، «فهرست الفبایی نام ناشرین» مشاهده می‌گردد. در ادامه فهرست کتابهای ناشران مختلف، فهرستی نیز از انتشارات کانون تا پایان سال ۱۳۶۵ بصورت جداگانه آمده که البته این کتب ارزشیابی نشده است. چنانچه این فهرست در يك فاصله زمانی مشخص انتشار یابد کمک بزرگی به کتابخانه‌های آموزشی و کودکان می‌نماید و از طرفی از کم کاری معاونت پرورشی وزارت آموزش و پرورش در این زمینه جلوگیری می‌شود. غیر از آن، بالا

بردن تیراز یکی دیگر از کارهای ضروری است که در ارتباط با این فهرست باید انجام گیرد. از این فهرست در ۲ کتابخانه از کتابخانه‌های مورد بررسی استفاده بعمل آمده است.^۱

II مجلات و روزنامه‌ها

۱. مجلات مختلف (عمومی و تخصصی): بسیاری از مجلات غالباً از ناشرین تقاضای ارسال يك يا دو نسخه از كتاب جديد الانتشارشان را برای معرفی در مجله می‌نمایند. تعداد کتبی که در این گونه مجلات معرفی می‌شود از ۲ تا ۲۰ کتاب متغیر است. این کتب به انحاء مختلف، مثلاً در حد يك توصیف ساده کتابشناختی، یا با توضیح کوتاهی پیرامون مطالب کتاب، و یا با شرح مفصل و نقد و بررسی (بیشتر در مجلات تخصصی) معرفی می‌شوند. پیشنهادی که در این رابطه می‌گردد اینست که مجلات با توجه به زمینه موضوعی خود از ناشرین درخواست کتاب نمایند. مثلاً مجله آدینه که يك مجله فرهنگی، ادبی و اجتماعی است، کتابهای علمی را معرفی نکند و یا مجله دانشمند که زمینه‌های علمی را معمولاً مورد بحث قرار می‌دهد، به معرفی کتابهای اجتماعی و ادبی نپردازد. نکته دوم اینست که بعضی از مجلات، کتبی را که مدتها از چاپشان گذشته، معرفی می‌کنند. مثلاً کتاب «آموزش کودکان تیز هوش» از انتشارات آستان قدس رضوی در مردادماه ۶۷ منتشر شده در حالی که مجله رشد تکنولوژی آموزش آن را در شماره بهمن ۶۸ خود معرفی کرده است. چنین کاری با توجه به وضعیت کنونی بازار نشر و تمام شدن سریع نسخه‌های کتب جدید انتشار حکم نوشدارو را برای کتابخانه‌ها خواهد داشت. بهرجهت این دسته از ابزار در ۱۲ کتابخانه یاری دهنده کتابداران در امر انتخاب بوده‌اند.

۲. مجله نشر دانش:^۲ نشر دانش مجله ایست که از طرف مرکز نشر دانشگاهی هر دو ماه يك بار با در برداشتن مباحثی در مورد مسائلی کلی کتاب و کتابشناختی و نقد و معرفی کتابهای علمی و ادبی و... منتشر می‌شود. ۴ بخش مهم این مجله (برای کار انتخاب)، «نقد و معرفی کتاب»، «معرفی کتابهای تازه»، «يك كتاب در يك مقاله» و «کتابهای خارجی» می‌باشد. در قسمت «معرفی کتابهای تازه» بطور متوسط، ۱۲۰ تا ۱۳۰ عنوان کتاب به تفکیک موضوع و با ارائه کامل اطلاعات کتابشناختی و نیز شرح مختصری پیرامون مطالب آن و در سه بخش دیگر، حدود ۵ تا ۸ عنوان کتاب به تفصیل مورد بررسی قرار می‌گیرد، با توجه به اینکه این مجله مستقلاً به کار کتاب و مسائل حول و حوش آن می‌پردازد و تقریباً روز آمد هم هست، بنابراین ارزش خریداری برای کلیه کتابخانه‌ها را (صرفنظر از زمینه موضوعی و تخصصی آن کتابخانه و صرفاً به منظور استفاده از آن بعنوان ابزار انتخاب) دارد. یادآوری این نکته نیز ضروری است که جای معرفی کتاب کودکان در بخش «معرفی کتابهای تازه» خالی است و با این با وصف کتابخانه‌های آموزشی و کودکان از شمول پیشنهاد فوق خارج می‌شوند. خوشبختانه چنانکه ملاحظه می‌شود در میان مجلات، این مجله جای خود را باز کرده و ۱۱ کتابخانه که رقم خوبی است، از آن برای کار انتخاب استفاده می‌کنند.

۳. روزنامه‌ها: روزنامه‌های صبح و عصر در بعضی از شماره‌های خود به معرفی يك يا چند كتاب (حداکثر ۵ کتاب) می‌پردازند که همراه با شرح کوتاهی نیز هست. با توجه به اینکه روزنامه را تقریباً تمام کتابخانه‌ها می‌خرند. طبعاً صفحات معرفی کتاب هم شمر ثمر واقع می‌شود هر مسئول انتخاب ضمن تورق روزنامه خواه ناخواه چشمش به این بخش می‌افتد فلذا می‌بینیم که استفاده از این وسیله، در جای خود نسبتاً بالاست و ۱۱ کتابخانه از کتابخانه‌های مورد بررسی به آن اشاره کرده‌اند. البته ذکر این نکته هم ضروری است که کار

۱. با توجه به اینکه این پرسشنامه عمدتاً به کتابخانه‌های تخصصی دانشگاهی فرستاده شده رقم فوق قابل ملاحظه است.

معرفی کتاب در مجلات، حالت مستمر و روزانه ندارد و از طرفی بعضی از کتابهای معرفی شده چندان جدیدالانتشار هم نیستند.

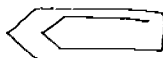

۴. مجله کیهان فرهنگی: کیهان فرهنگی مجله ایست ماهانه که دو بخش مهم در مورد معرفی کتاب دارد و این دو بخش یکی بخش معرفی و نقد کتاب است که در آن بطور متوسط حداقل دو کتاب به تفصیل مورد بررسی قرار می گیرد. بخش دوم «معرفی کتابهای تازه» است که در این بخش بطور متوسط ۴۰ تا ۵۰ کتاب به تفکیک موضوع معرفی می شود. این بخش به معرفی بعضی از کتبی که در دست چاپ است و در بعضی موارد کتبی که در خارج از کشور چاپ شده اند و مربوط به کشور ایران می باشند نیز می پردازد. دو نکته در مورد این مجله قابل ذکر است: یکی اینکه نحوه معرفی ها یکدست نبوده و بعضی از کتب با توضیح طولانی و بعضی با توضیح کوتاه و بعضی بدون توضیح معرفی می شوند. دوم اینکه اطلاعات کتابشناختی این بخش که مشتمل بر عنوان کتاب، نویسنده، مترجم، ناشر، تاریخ نشر، تیراژ تعداد صفحات و قیمت است، بصورت استاندارد درج می گردد. این مجله در ۶ کتابخانه مورد استفاده قرار گرفته است.

۵. گزارش شورای کتاب کودک: این گزارش بصورت فصلنامه منتشر می شود و مطالب آن راجع به مسائل کلی ادبیات کودکان است. یک شماره در سال از این گزارش به ارائه فهرست کتب مناسب کودکان اختصاص دارد. با توجه به اینکه این شورا گروههایی بررسی کتاب در مقطعی مختلف سنی دارد لذا فقط بهترین کتب یا کتبی که نکات مثبتی دارند در این فهرست ذکر می شود. این فهرست سالیانه در زمینه ادبیات کودک تا بحال یکی از منظمترین فهرستهایی بوده که تا بحال منتشر گردیده است. البته گزارش شورا بصورت عام بخش و منتشر نمی شود بلکه فقط به اعضای شورای کتاب کودک به رایگان داده می شود. این فهرست مورد استفاده ۲ کتابخانه بوده است.

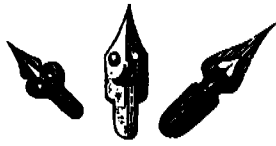
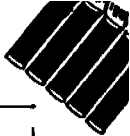
III راههای دیگر:

قاعدتاً در یک سیستم صحیح ابزار انتخاب، باید تکیه عمده کتابداران و ناشران و... بر یک یا چند منبع از منابع فوق باشد و بیشترین استفاده از آنها گردد. اما متأسفانه شرایط جامعه ما هنوز اقتضا می کند از راههایی که دیگر منسوخ شده و یا حداقل کمتر مورد استفاده قرار می گیرد، در امر انتخاب سود جویم. در دنیایی که سرعت و دقت حرف اول را می زند کتابداران ما مجبورند با صرف وقت زیاد به کتابفروشی ها سر بزنند و کتابهای مورد نظر را برگزینند. چه اگر چنین نکنند، بسیاری از منابع مورد نیازشان، خیلی سریع از دست خواهد رفت و عجیب اینکه بعضی از ناشرین نیز این روش را توصیه می کنند. یا اینکه بعضی از کتابخانه ها با چنان مشکلات عدیده ای روبرو هستند که نشر کتب جدیدالانتشار را باید اعضا کتابخانه به اطلاع مسئول مربوطه برسانند و... (این مسئله با مسئله استفاده از نظرات جامعه کتابخانه خلط نشود). بهر جهت راههایی که در این قسمت بیان می شود، راههایی است که متأسفانه بیشترین کاربرد را در کتابخانه ها دارد و فقدان یک نظام ارتباطی هماهنگ میان کتابخانه ها و ناشرین و دستگاه های ذیربط را نشان می دهد و ما نیز ذکر می کنیم به امید مشکل گشایی!

۱. نمایشگاه های کتاب: نمایشگاه های کتاب یکی از راههای عملی انتخاب است. کتابدار با مراجعه به این نمایشگاه های داخلی و بین المللی (که در داخل کشور برگزار می شود)، با توجه به نیاز خود کتاب تهیه می کند. از آنجا که معمولاً بسیاری از ناشرین، در

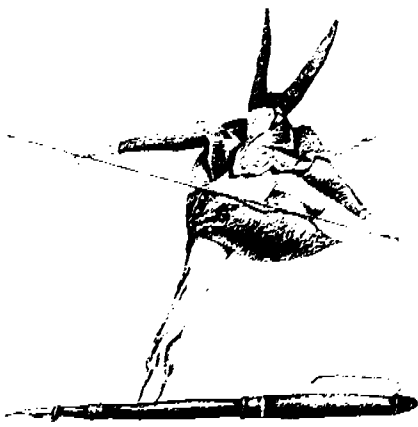
این نمایشگاه‌ها (بخصوص نمایشگاه‌های داخلی) حضور پیدا می‌کنند، فرصت مناسبی برای آگاهی از جدیدترین کتب منتشر شده بدست می‌آید. از طرفی امکان استفاده از تخصص‌های ویژه امتیاز دیگری است که طی این نمایشگاه‌ها برای کتابخانه‌ها فراهم می‌شود. استفاده ۱۷ کتابخانه از این راه بیانگر وجود امتیازهای خاص نمایشگاه‌ها در امر انتخاب است.

۲. مراجعه مستقیم به کتابفروشی‌ها: سرزدن به کتابفروشی‌ها از راه‌های معمول و جا افتاده‌ایست که تا بحال برای گزینش کتاب انجام گرفته و همچنان ادامه دارد و چنانکه در جدول ۱ - ج نیز ملاحظه می‌شود رقم نسبتاً بالای ۱۶ نشان دهنده استفاده فراوان از این راه است. در این گونه مراجعات، کتابدار با عناوین کتب جدیدالانتشار از نزدیک آشنا شده و آنها را سریایی مورد ارزیابی قرار می‌دهد، تصمیم برای خرید یا نخریدن آن می‌گیرد. از جمله محاسنی که بر این نوع گزینش مترتب است، از بین رفتن فاصله زمانی طولانی و معمول میان نشر کتاب و خرید آن است از معایب این روش باید به صرف وقت فراوان و نیز عدم فرصت کافی برای پرداختن به چند و چون موضوع کتاب‌ها، شیوه نگارش یا ترجمه و مسائل دیگر جهت بررسی يك کتاب برای انتخاب دقیقتر، اشاره کرد.

۳. پیشنهادات جامعه کتابخانه: بسیاری از اعضای آگاه و فعالی کتابخانه‌ها، با پیشنهادات خود، غالباً کتابداران را در امر انتخاب یاری می‌کنند. رسیدگی به این پیشنهادات و اجرای آنها، با در نظر گرفتن خط‌مشی کتابخانه متضمن مجموعه‌سازی بهتر خواهد بود. بدیهی است که تکیه عمده بر این روش و دائماً منتظر معرفی کتب جدید از سوی اعضاء بودن هم، سطح خدمات کتابخانه را بشدت تنزل می‌دهد. در این تحقیق ۱۰ کتابخانه توجه به پیشنهادات اعضاء خود را ذکر کرده‌اند.

ب: ابزارهای انتخاب برای مجلات و نشریات: در این قسمت منظور کلی این است که اگر کتابخانه‌ای بخواهد از انتشار مجله یا روزنامه جدیدی با خبر شود و یا اطلاعاتی در مورد نشریه‌ای بدست آورد و نهایتاً با توجه به مجموعه کتابخانه تصمیم برای انتخاب و خرید بگیرد از چه راه‌ها و منابعی باید اقدام کند. سؤال مربوط به این قسمت در پرسشنامه‌های ارسالی بصورت تشریحی (و نه تستی) طرح شده بود نتیجه‌ای که بدست آمده و در جدول شماره ۲ ملاحظه می‌شود، بیانگر این است که تقریباً بسیاری از کتابخانه‌ها از راه‌های مختلف و اغلب غیر استاندارد استفاده می‌کنند. ذیلاً ابزاری را که برای این منظور چاپ و منتشر می‌شوند را ذکر می‌کنیم:

۱. راهنمای مجله‌های ایران: (سلطانی، پوری؛ اقتدار، رضا. راهنمای مجله‌های ایران؛ ۱۳۶۶. تهران: کتابخانه ملی ایران ۱۳۶۷. ۱۳۴ ص.) مطالب این راهنما شامل کلیه مجلات و پیامیه‌هاست که به زبان فارسی یا زبانهای دیگر در ایران منتشر می‌شود در مورد هر مجله، اطلاعاتی راجع به نوع مجله، فاصله انتشار، صاحب امتیاز، بهای اشتراك، نشانی دفتر مجله، تیراژ... داده می‌شود. مجلات بر حسب نام و به ترتیب حروف الفبا در این راهنما درج شده‌اند و در پایان ۴ فهرست نشریات شهرستان‌ها، فهرست موضوعی، فهرست نام کسان و مؤسسات و سازمان‌های ناشر و فهرست مجلات خارجی و چند زبانه درج شده است. آخرین شماره از این راهنما مربوط به سال ۱۳۶۶ است. بنا به گفته گردآورندگان، این راهنماها باید سالانه منتشر شوند. لکن با تأخیر چاپی چند ساله این راهنما، در واقع نقض غرض شده و باز بنا به همان قول اثر این فاصله چاپ یکساله رعایت نشود این راهنماها به

نشریه‌ای مرده و غیر قابل استفاده تبدیل خواهد شد^۸ که البته شده است و چنانکه در جدول شماره ۲ می‌بینم هیچ یک از کتابخانه‌ها به این منبع اشاره نکرده‌اند.

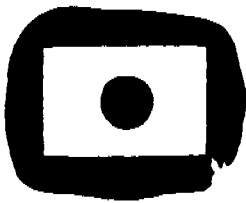

۲. راهنمای روزنامه‌های ایران: (خداپرست، کبری؛ صباگردی مقدم، احمد. راهنمای روزنامه‌های ایران: ۱۳۶۶. تهران کتابخانه ملی ایران، ۱۳۶۸). این کتاب حاوی مشخصات و نام و نشان ۹۹ عنوان روزنامه (آن دسته از نشریات ادواری که جنبه خبری داشته و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تحت این نام به آنها امتیاز داده است) به زبانهای فارسی، ترکی، ارمنی، کردی و انگلیسی است. این راهنما خبرنامه‌های داخلی وزارتخانه‌ها، مؤسسات، سفارتخانه‌ها و دانشگاه‌ها، با توجه به ارزش تحقیقاتی که دارند را نیز در بر می‌گیرد. روزنامه عمدتاً بر حسب عنوانشان و به ترتیب حروف الفبا در این راهنما تنظیم گردیده ولی برای بعضی عناوین نیز بر گه‌های ارجاعی برای راهنمایی خوانندگان انتخاب شده است.

۳. مجلات و روزنامه‌ها: بسیاری از مجلات از قبیل نشر دانش، کیهان فرهنگی، آدینه، اطلاعات علمی و ... در کنار معرفی کتاب به معرفی آخرین شماره‌های نشریات موجود نیز نشریاتی که برای اولین بار انتشار می‌یابند نیز می‌پردازند. از طرفی روزنامه‌ها هم بصورت پذیرش آگهی و تبلیغات پیرامون مجلات جدیدالانتشار، کتابخانه‌ها و افراد علاقه‌مند را از انتشار آنها آگاه می‌کنند. استفاده ۱۰ کتابخانه از این وسیله نشان می‌دهد که کتابخانه‌ها به منابعی که به طور روزآمد به معرفی مجلات جدیدالانتشار بپردازد، شدیداً نیاز دارند.

ج. ابزارهای انتخاب مواد دیداری شنیداری:

سئوال مربوط به این قسمت نیز بصورت تشریحی طرح گردیده بود. متأسفانه بعلت شرایط خاص حاکم بر کتابخانه‌ها، بسیاری از کتابخانه‌های مورد بررسی این گونه مواد را در مجموعه خود وارد نکرده بودند و چنانکه جدول شماره ۳ نشان می‌دهد ۱۷ کتابخانه اساساً فاقد چنین موادی هستند و ۴ کتابخانه دیگر با استفاده از فهرست‌هایی^۹ خاص دست به انتخاب چنین موادی می‌زنند. دو فهرستی که ذیلاً می‌آید می‌تواند در این زمینه مفید باشد:

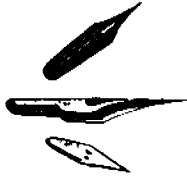
۱. فرهنگ فیلمهای کودکان و نوجوانان: (مهرابی، مسعود. فرهنگ فیلمهای کودکان و نوجوانان از آغاز تا سال ۱۳۶۸. تهران: فیلم، ۱۳۶۸). در برگزیده مشخصات و شرح کوتاهی از ۶۰۶ فیلم کوتاه و بلند و انیمیشن و عروسکی خاص کودکان و نوجوانان است. نظم آن بر اساس الفبای عنوان فیلم است. در انتهای کتاب نمایه‌ای از اسامی بازیگران، کارگردان‌ها و فیلمبردارها موجود است. اطلاعاتی که در مورد هر فیلم داده می‌شود عمدتاً شامل تولید کننده، کارگردان، فیلمنامه‌نویس عوامل دست‌اندرکار تهیه، بازیگران، مدت، اندازه است. جای یک نمایه موضوعی در این کتاب خالی می‌باشد.

۲. فهرست فیلمها و اسلایدهای علمی موجود در مراکز آموزشی و پژوهشی کشور:

(تمیزی، علی؛ رحمت‌اللهی، مصطفی؛ مهدوی، محمد نقی. فهرست فیلمها و اسلاید های علمی موجود در مراکز آموزشی و پژوهشی کشور. تهران: مرکز اسناد و مدارک علمی، ۱۳۶۶. ج). این مجموعه در ارتباط با مواد سمعی و بصری علمی و آموزشی، شامل فیلم، فیلم استریپ، اسلاید و نوار ویدئو است. اطلاعات موجود در این فهرست شامل ۶۶۶۷ عنوان فیلم و فیلم استریپ، اسلاید و نوار ویدئو در ۱۵۸ سازمان در تهران و شهرستانها است. ترتیب قرار گرفتن مشخصات مواد بشرح زیر است. شماره ترتیب، عنوان،

۷ و ۸. علت جدا ذکر کردن این مجلات از سایر مجلات بخاطر اینست که اینها تعداد کتب بیشتری را معرفی می‌کنند و اساساً از بخشهای عمده آنها معرفی و نقد و بررسی کتاب است. ضمن آنکه مجله نشر دانش زمینه اصلی فعالیتش مربوط به کتاب می‌باشد.

۹. با وجود آنکه در متن سؤال خواسته شده بود که در صورت استفاده از فهرست، نام آنرا هم ذکر کنند، ولی متأسفانه این کتابخانه‌ها از انجام این کار سرباز زده‌اند.

نوع مواد، سازمان تهیه کننده، تاریخ، تعداد حلقه و یا تعداد اسلاید، زمان، صدا، رنگ، مقیاس، زبان این فهرست به ترتیب نام سازمان مادر در سالهای ۶۴ - ۶۳ مرتب شده است. زیر نام هر سازمان عناوین موجود در آن سازمان نیز به ترتیب حروف الفبا آمده است. دارای فهرست موضوعی و فهرست نام سازمانهاست. وجود علامتهای ★ و ★★ و ★★★ در کنار نام فهرست سازمانها بیانگر این نکته است که کدام سازمان مواد را به امانت می دهد، کدام اجازه استفاده از مواد را در محل می دهد و کدام، هم در محل قابل استفاده اند و هم قابل امانت گرفتن هستند.

★ ★ ★ ★

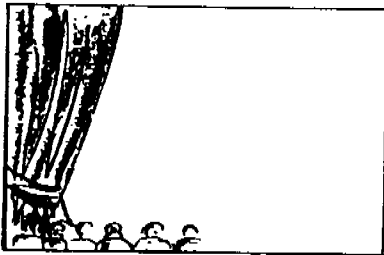
چنانکه بیان شد در بحث ابزارهای انتخاب، کتابخانه‌ها تنها يك پایه این بحث هستند و پایه دیگر، بوجود آوردگان این ابزارند که از آن میان می توان به ناشرین اشاره کرد. در واقع آن وسایلی را که در کتابخانه بعنوان ابزار انتخاب نام می بریم، با اندکی مسامحه برای ناشر، باید نام آن را ابزار تبلیغ بگذاریم. کارهایی از قبیل چاپ فهرست کتب منتشره توسط ناشر، ارسال کتاب مجلات برای معرفی، به نمایش گذاشتن آنها در ویتترین مغازه یا غرفه‌های نمایشگاه همه و همه ابزار است تبلیغی برای ناشر. ابزار تبلیغی جملگی این انتظار می رود که کتاب از دست ناشر به دست خواننده برسد. اما نکته قابل ذکر این است که یکی از علل تبلیغ، فراوان بودن يك کالا و ناشناخته ماندن آن از جهات کمی و کیفی است که باعث فروش سریع نمی شود اما برای کالایی چون کتاب، شاید اوضاع از ۱۵ سال پیش به این طرف کمی فرق کرده باشد. اگر آتموقع ۲۵۰۰ عنوان منتشر شده در سال با تیراژ ۲۵۰۰ نسخه در زمان مطلوب به فروش نمی رفت،^{۱۰} امروزه (با وجود بحران شدید کاغذ) تعداد عناوین چاپ شده، تنها در ششماه اول سال ۱۳۶۸، ۱۸۱۰ عنوان می باشد. ضمن آنکه ناشرین معترف فروش رفتن سریع کتاب نیز هستند. پس کتاب کالایی چندان ناشناخته نیست و از لحاظ کمی هم کاملاً کمیاب است. با این وصف اگر ناشری علاقه‌ای به تبلیغ نشان ندهد چندان جای تعجب نخواهد بود.

برای آگاهی از نقطه نظرات ناشرین نیز در این مورد پرسشنامه‌ای تحت عنوان نحوه تبلیغ و معرفی کتب جدیداً انتشار ناشر تهیه و برای ۵۷ ناشر (خصوصی، دولتی) در سطح تهران و شهرستان ارسال شد که از این تعداد ۱۲ پرسشنامه بموقع عودت داده شد. نتایجی را که می توان از جوابهای ناشرین استنباط کرد به شرح زیر می باشد: (این ناشرین همگی در یکسال اخیر (۶۸) کتاب منتشر کرده‌اند)

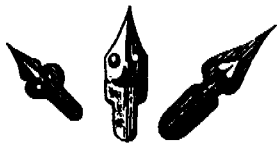
الف. برای تبلیغ کتب انتشار یافته:

۱. ۵ ناشر مجموعه عناوین خود را در فهرستی جداگانه (کاتالوگ) چاپ می کنند.
۲. ۸ ناشر نسخه‌ای از کتاب جدید خود را برای معرفی به مجلات معتبر می فرستند.
۳. ۴ ناشر، چون کتاب خوب فروش می رود نیازی به تبلیغ احساس نمی کنند، لذا کار بخصوصی انجام نمی دهند.^{۱۱} در مورد چاپ فهرست، اقلأ ۴ ناشر به وضع وخیم کاغذ اشاره کرده‌اند و آن را دلیل اصلی عدم چاپ فهرست استقبال می کنند. البته بنا به قول يك ناشر، در اتحادیه ناشرین تصمیمی مبنی بر چاپ بولتنی حاوی کتب جدیداً انتشار در دست اقدام است. نکته دوم اینست که بعضی از ناشرین دولتی مثل سروش دفتر امور کمک آموزشی و کتابخانه‌ها از تبلیغات تلویزیونی نیز سود می جویند.

ب. نظر ناشرین راجع به مجلاتی که درخواست کتاب برای معرفی می کنند:

۱۰. عبدالحسین آذرننگ، بهاءالدین فرشاهی. نشر کتاب در ایران. نامه انجمن کتابداران ایران، دوره هشتم (بهار ۱۳۵۴۵) ص. ۱۸.
۱۱. علت اینکه در جداول مربوطه مجموعه تعداد کتابخانه‌ها بیشتر از رقم ۲۱ است. بخاطر این می باشد که در سئوالات کتبی افراد جواب دهنده مجبور به علامت زدن یک گزینه نبوده‌اند. در واقع ملاک شمارش تعداد ابزارهایی است که به آن اشاره شده است.

۱. ۱۰ ناشر معترفند که این کار مفید است و در عین حال ۳ ناشر نیز اظهار می کنند که همکاری لازم با این مجلات از طرف ناشرین صورت نمی گیرد.

۱.۲ ناشر نیز معتقد است که این کار لزومی ندارد.

در این رابطه بعضی از ناشرین اظهار کرده اند که این کار مجلات حالت تجارت بخود گرفته و کتابی را که مجلات دریافت می کنند، معرفی نمی کنند که این باعث بی اعتمادی ناشرین به مجلات و بالطبع پایین آمدن نحوه تبلیغ از این راه می شود.

ج. برای کتابخانه ها و مراکزی که می خواهند از کتب جدیدالانتشار مطلع شوند:

۱. ۹ ناشر پیشنهاد مکاتبه و تماس تلفنی را می نمایند و بعضی از این ناشرین نیز عقیده دارند که بهتر است کتابخانه ها نزد ناشرین مشترک شوند و ذکر زمینه های موضوعی، کتابی که یک ناشر منتشر کرده را دریافت دارند.

۲. ۶ ناشر ارتباط کتابخانه ها با مجلاتی که کتب جدیدالانتشار را معرفی می کنند را مطرح کرده اند.

۳. ۲ ناشر هم راه بسیار عملی مراجعه مستقیم به کتابفروشیها و انتشارات را پیشنهاد می کنند.

مشکلات موجود بر سر راه استفاده از ابزارهای انتخاب:

در دو قسمت باقیمانده با توجه به مجموع نظرات کتابخانه ها و ناشرین و نگارنده به بیان مشکلات و ارائه پیشنهادات پرداخته می شود:

۱. عدم روزآمد بودن ابزارها: فقدان یک روال منظم در چاپ فهرست های ناشرین به لحاظ زمانی، تقریباً عدم چاپ بموقع اکثر قریب به اتفاق ابزارها یاد شده باعث بی اطلاع ماندن بسیاری از کتابخانه ها (مخصوصاً کتابخانه های شهرستان) شده و از عوارض طبیعی این امر هم وارد نشدن کتاب مورد نیاز به یک کتابخانه است.

۲. انعکاس نیافتن انتشارات سازمانهای دولتی در ابزارهای موجود: چنانکه مذکور افتاد بسیاری از سازمان های دولتی که صاحب انتشارات هستند خود را ملزم به ارسال نسخ لازم به وزارت ارشاد نمی بینند و از طرفی کم تکثیر شدن آنها نیز رویهم رفته کتابخانه های نیازمند به چنین منابعی را محروم می سازد. شاید یکی از راه حل های عملی برای این مشکل، در کوتاه مدت، فعالتر نمودن جزوات تازه های کتابخانه توسط کتابخانه ها و در بلند مدت فعالتر شدن و روزآمد شدن کتابشناسی ملی باشد.

۳. دوری از مرکز: با توجه به اینکه بازدید مستقیم از کتابفروشی ها و نمایشگاه ها را یکی از ابزارهای انتخاب برشمردیم و از طرفی نیز بخش عمده انتشارات در کشورمان در مرکز قرار دارد، لذا برای کتابخانه های شهرستان بلحاظ بعد مسافت، مشکل استفاده مؤثر از این وسیله وجود دارد.

۴. فقدان نیروی متخصص: طی این تحقیق مشاهده گردیده کتابخانه هایی که در رأس آنها تحصیل کرده کتابداری، وجود دارد، سیستم انتخابی صحیحتری نیز در کتابخانه حکمفرماست و بالعکس. و جالب آنکه بعضی از مسئولین کتابخانه های فاقد کتابدار متخصص این کمبود را احساس کرده و آن را از موانعی می دانستند که بطور غیر مستقیم بر کار انتخاب و کیفیت استفاده از ابزارهای مربوطه اثر می گذارد. مشکلات دیگری از قبیل کمبود بودجه: بی توجهی مسئولین دانشکده ها و سازمان ها به کتابخانه و مشکلات اداری و مستقیم و غیر مستقیم در این رابطه بهر حال مزیدی بر علت هستند.

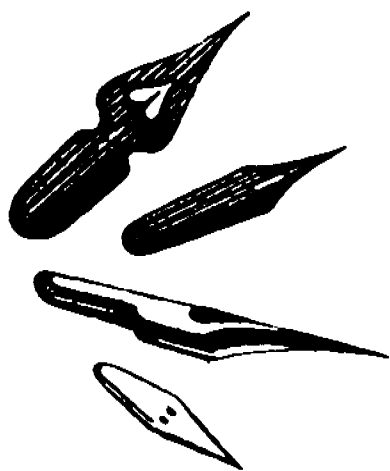
مشکل عمده برای ناشرین در امر تهیه ابزارهای انتخاب، همانا مشکل منظم کمبود کاغذ است. این مشکل غالباً به عدم چاپ فهرست، عدم چاپ کتب در تیراژ وسیع، عدم چاپ پوستر برای تبلیغ کتاب، عدم ارسال کتاب به مراکز مختلف جهت معرفی و ... می انجامد. کوشش مؤثری در راه تهیه ابزارهای انتخاب مواد سمعی و بصری بطور وسیع انجام نگرفته است. از طرفی کتابخانه‌ها نیز گردآوری چنین موادی را عملاً در دستور کار خویش قرار نداده‌اند. پرداختن به مسئله و بررسی علل و چند و چون آن نیازمند به بحثی جداگانه دارد و انشاءالله افراد صاحب‌نظر هر چه سریعتر این مسئله را مورد عنایت و توجه قرار دهند.

گذشته از توصیه‌هایی که ضمن ارائه مطالب بیان شد ذیلاً پیشنهاداتی که در توسعه ابزارهای انتخاب می‌توانند مؤثر واقع شوند را می‌آوریم:

۱. تشکیل نمایشگاه دائمی از کتب جدیدالانتشار: این نمایشگاه می‌تواند به همت وزارت ارشاد یا اتحادیه ناشرین در یکی از نقاط مرکزی یا فرهنگی شهری (و نه لزوماً تهران) ایجاد شود دور آن با عرضه کتب جدیدالانتشار ناشرین سراسر کشور اعم از دولتی و خصوصی و سازمانی و ... به شرط موجود بودنشان در بازار، واسطه‌ای برای مراکز فرهنگی، کتابخانه‌ها، افراد عادی و ... در جهت انتخاب و خرید کتاب باشد. این نمایشگاه، در یک فاصله زمانی مشخص با ارسال فهرستی از کتب موجود به کلیه کتابخانه‌های کشور آنها را در جریان آخرین کتب جدید قرار می‌دهد.

۲. ترویج سیستم کارگزاری: این امر با تفکیک حوزه ناشر از کتابفروش امکانپذیر است در این سیستم کتابفروشان یا کارگزاران بصورت موضوعی طرف خرید کتابخانه‌ها قرار می‌گیرند و می‌توانند مانند واسطه‌ای میان ناشران و کتابخانه‌ها عمل کنند. ارسال آخرین فهرست کتب جدید، دریافت تقاضا از طرف کتابخانه‌ها برای تهیه کتاب از اعمالی است که این کارگزاران انجام می‌دهند. البته در این زمینه تجربیاتی انجام شده (از آن جمله انتشارات بهجت که جزوه پیک کتاب را نیز در همین رابطه منتشر می‌کرد و سپس متوقف شد و یا انتشارات سناباد در مشهد که در حال حاضر به این کار مشغول است) لکن این تجربیات نیاز به همکاری ناشرین و کتابخانه‌ها دارد تا بتدریج جای خود را در دنیای انتشارات باز کند.

محدود نشدن و نکردن مواد کتابخانه‌ها به کتاب: پیش از اینکه راجع به ابزار انتخاب مواد سمعی و بصری صحبتی شود، با توجه به وضع آشفته کتابخانه‌های کشور، باید اساساً راجع به وجود آنها در کتابخانه‌ها صحبت نمود که جای آن در چنین مقاله کوچکی نیست. لکن به اجمال می‌توان گفت که به هر نحو ممکن باید فرهنگ استفاده از چنین موادی در کتابخانه‌ها بخصوص کتابخانه‌های آموزشی و تخصصی به سطح بالاتری ارتقاء یابد و بالطبع سازمان‌هایی (چه دولتی چه خصوصی) در مقاطع مختلف آموزشی باید نسبت به تهیه و توزیع چنین موادی اقدام کنند. از طرفی تا آنجا که به کار این تحقیق مربوط پیشنهاد روزآمد کردن و کاملتر کردن کتاب فهرست فیلمها و اسلایدهای علمی ... از ضروریات است. البته به فهرست دیگری در این زمینه، در اواخر این تحقیق، بطور تصادفی برخورد کردم که تنها فرصت یادداشت مشخصات فیزیکی آن دست داد (صبا، ایرج. فهرست توصیفی فیلمهای زیست محیطی، دفتر اول تهران: سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۶۷).
بهر حال تدوین چنین فهرستهایی و مخصوصاً ذکر نکاتی در باب نحوه استفاده از این مواد برای کتابخانه‌های دیگر از کارهای ضروری و ارزنده‌ایست که باید هر چه سریعتر انجام شود.

کتابشناسیها و فهرستها در انتخاب کتب فارسی
- جدول شماره ۱ - الف

کاتالوک ناشران ۱۷ کتابخانه ۸۱%

کتابشناسی ملی ایران ۷ کتابخانه ۳۳/۳%

کتابنامه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۶ کتابخانه ۲۸/۵%

فهرست کتابهای مناسب برای

کودکان منتشره ۳ کتابخانه ۱۴/۳%

ازسوی آموزش و پرورش

تازه‌های کتاب ۲ کتابخانه ۹/۵%

فهرست کتب مناسب برای

کودکان منتشره از سوی کانون ۲ کتابخانه ۹/۵%

پرورش فکری کودکان

و نوجوانان

جدول شماره ۱ - ب: میزان استفاده مجلات و

روزنامه‌ها در انتخاب کتب فارسی

مجلات مختلف ۱۲ کتابخانه ۵۷%

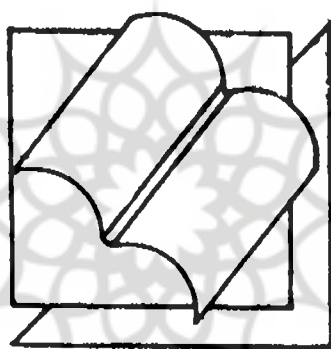
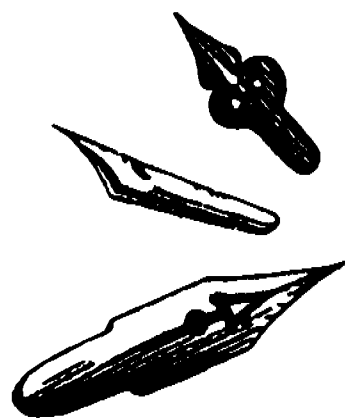
مجله نشر دانش ۱۱ کتابخانه ۵۲/۵%

روزنامه‌ها ۱۱ کتابخانه ۵۲/۵%

مجله کیهان فرهنگی ۶ کتابخانه ۲۸/۵%

گزارش شورای کتاب کودک ۲ کتابخانه ۹/۵%

کتاب‌شناسی کتاب‌پردازی

جدول شماره ۱- ج: میزان استفاده از راه‌های دیگری که در انتخاب کتب فارسی وجود دارند.

نمایشگاه‌های کتاب ۱۷ کتابخانه ۸۱٪
سر زدن به کتابفروشیها ۱۶ کتابخانه ۷۶٪
پیشنهادات جامعه کتابخانه ۱۰ ۴۷/۶٪

جدول شماره ۲: ابزارهای انتخاب مجلات فارسی

مجلات و روزنامه‌ها ۱۰ کتابخانه ۴۷/۶٪
وصول یک نسخه از مجله

جدیدالانتشار ۷ کتابخانه ۳۳/۳٪

اعضا و استفاده کنندگان ۶ کتابخانه ۲۸/۵٪
کتابخانه

ملاحظه مجلات در کتابفروشیها ۳ کتابخانه ۱۴/۳٪
و روزنامه‌فروشیها

از طریق کاتالوگ مخصوص ۳ کتابخانه ۱۴/۳٪

اخبار علمی رادیوتلوویزیون ۲ کتابخانه ۹/۵٪

توزیع کننده مجلات ۱ کتابخانه ۴/۷٪

نمایشگاهها و فروشگاههای ۱ کتابخانه ۴/۷٪
جهاد دانشگاهی

تازه‌های کتابخانه ۱ کتابخانه ۴/۷٪

مطلع نمی‌شوند ۱ کتابخانه ۴/۷٪

جدول شماره ۳: ابزار انتخاب مواد سمعی و بصری

این گونه مواد در کتابخانه ۱۷ کتابخانه ۸۱٪
وجود دارد

از طریق فهرستهای خاص ۴ کتابخانه ۱۹٪